

Mötesplatser i stadens offentliga rum

En undersökning om hur Stora torget i Uppsala
fungerar som mötesplats

Julia Carlqvist och Sara Wallander

Titel: Mötesplatser i stadens offentliga rum: En undersökning om hur Stora torget i Uppsala fungerar som mötesplats

Engelsk titel: Social places in the city's public spaces: An examination of how Stora torget in Uppsala works as a meeting place

© Julia Carlqvist & Sara Wallander

Handledare: Sylvia Dowlén, SLU, institutionen för stad och land

Examinator: Malin Eriksson, SLU, institutionen för stad och land

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå G2E

Kurs: EX0725, Projekt i landskapsarkitektur

Landskapsarkitektprogrammet, Ultuna

Nyckelord: Möten, offentliga platser, Stora torget, social hållbarhet och mänsklig aktivitet.

Omslagsbild: Vy över Stora torget i Uppsala. Foto av Sara Wallander 11 april 2018.

Alla bilder i arbetet publiceras med erforderliga tillstånd.

Publiceringsår: 2018

Publiceringsort: Uppsala

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se/>

Sammandrag

Städer växer idag i snabbt takt och urbaniseringen ökar. Till följd av den ökande befolkningen i städerna ställs högre krav på de offentliga rummen. Stora torget i Uppsala är en viktig och central knutpunkt i staden, det sker ett stort flöde av människor och många vistas på platsen dagligen. I det här kandidatarbetet undersöktes hur Stora torget i Uppsala fungerar som mötesplats och sambandet mellan den fysiska miljön och möten mellan människor. Genom en litteraturoversikt undersöktes sex faktorer som har en påverkan på den mänskliga aktiviteten på en plats och hur det kan ge upphov till möten. En observation utfördes sedan på Stora torget för att undersöka hur den fysiska miljöns utformning påverkar platsens användning för möten mellan människor. En analys av observationen gjordes utifrån de faktorer som undersöktes i litteraturoversikten. Utifrån analysen gjordes en plan som visar styrkor och svagheter på Stora torget för att få en övergripande förståelse för hur Stora torget fungerar som mötesplats. Stora torget har idag vissa kvaliteter som främjar möten mellan människor. Dessa är framförallt mångfunktionalitet på platsen, sittplatser som gör det möjligt att betrakta torget, funktioner som busshållplatser som bidrar till vistelse och rörelse av människor. Stora torget har däremot behov av fler upplevelsevärden, bättre tillgänglighet och möjlighet till mer flexibel användning. Generellt går det att se hur offentliga rum som Stora torget har en påverkan på människors användning av platser för möten. I framtiden kommer offentliga platser förmodligen ha en stor betydelse för den sociala hållbarheten i städer.

Abstract

The cities today are growing rapidly and the urbanization are increasing. As a result of the increasing population in the cities higher demands are placed on the public places. Stora torget in Uppsala is an important connection point in the city, many people pass the place each day. This Bachelor's thesis examines how Stora torget works as a meeting place and the relationship between the design of the physical environment and how people are using the place to socialize. Six factors that have an impact on the social use of public spaces were identified in a literature review. An observation was made on Stora torget to examine how the design of the physical environment affects the use of meetings between people. An analysis of the observation was made on the basis of the factors examined in the literature review. Based on the analysis, a plan has been made that shows the strengths and weaknesses on Stora torget to get an overall view on how the place works as a social place. Stora torget have some qualities that promote social meetings between people. These qualities are multifunctionality, seats that make it possible to view the place, functions as bus stations which contributes to a flow of people moving and people that stays on the place. On the other hand, Stora torget needs more experience values, better accessibility and the possibility of more flexible use. In general, it is possible to infer how public spaces like Stora torget have an influence on people's use of public places for social meetings. In the future, public places will probably have a significant impact on social sustainability in cities.

Innehåll

Introduktion	5
Bakgrund.....	5
Stora torget	6
Syfte	8
Frågeställningar	8
Begreppsprecisering	8
Avgränsning	9
Metod	10
Litteraturoversikt.....	10
Observation.....	10
Analys	12
Plan över styrkor och svagheter	12
Resultat.....	12
Litteraturoversikt.....	13
Inventering	17
Observation.....	20
Analys	26
Styrkor och svagheter	31
Plan över styrkor och svagheter	32
Diskussion.....	32
Metod	32
Resultat	34
Slutsats	35
Vidare funderingar	35

Introduktion

Städer växer idag i snabb takt och kommer fortsätta att växa även i framtiden (Statistiska centralbyrån 2013). Till följd av den ökade befolkningen i städer ställs högre krav på de offentliga utrymmena (Bishop & Marshall 2017). Studier visar att städernas offentliga platser har fått en större betydelse och användning de senaste 30 åren (Bishop & Marshall 2017). Detta dels på grund av den ökade urbaniseringen men även av anledningen att människors sociala liv till viss del ser annorlunda ut idag jämfört med ett antal år sen (Gehl 2010, s 28). Tidigare har människors sociala liv framför allt varit kopplat till det privata, då umgicks de flesta inom familjen och i hemmet (Bishop & Marshall 2017). Idag lever många i ensamhushåll och antal barn som föds minskar (Statistiska centralbyrån 2014). Det sociala livet sker därför ofta i det offentliga istället för i hemmet vilket är en orsak till att stadens offentliga platser får en ökad betydelse för det sociala livet (Bishop & Marshall 2017).

Stora torget i Uppsala är en central knutpunkt i Uppsala och är en plats där det sker ett stort flöde av människor som rör sig och vistas dagligen. Under historien har torget dessutom varit en viktig del av Uppsalas rutnätsplan. Torget är unikt med dess utformning med stängda hörn, vilket ger platsen en sluten karaktär och begränsar variationen av rörelse och flöde. (Uppsala kommun 2016)

Vägen som korsar torget är en faktor som begränsar människors vistelse och rörelse över torget. Eftersom Stora torget är en sådan central plats och viktig knutpunkt i Uppsala så har vi valt att undersöka hur Stora torget fungerar som en mötesplats, trots de speciella förutsättningar som finns där. Genom observation och analys av platsen vill vi undersöka vad det finns för kvaliteter och svagheter ur aspekten att torget ska vara ett stadsrum där möten mellan människor kan ske.

Bakgrund

I bakgrunden förklaras hur offentliga platser fungerar för sociala möten och hur mänsklig aktivitet är kopplat till hur människor möts.

Offentliga platser för sociala möten

Enligt Gehl (2010) är det viktigt att i framtiden fokusera på människans behov i städer. Det är viktigt att fokusera på att förbättra stadens offentliga rum till att vara sociala platser där möten mellan människor har möjlighet att ske. Gehl (2010) menar att det går att se hur städernas utformning har en direkt påverkan på människors beteenden (Gehl 2010, s 9).

Det finns därmed ett tydligt samband mellan de offentliga rummens kvalitet och hur människor använder offentliga platser. Detta samband går att se på stadens utformning i flera olika skalor, från hur en hel stad är utformad ner till detaljer som hur bänkar är placerade (Gehl 2010, s 17). Detta är något som även Khan, Khder & Mousavi, S. (2015) beskriver i sin artikel, hur enkla detaljer i stadsrum kan bidra till händelse på platsen och skapar ett engagemang hos personerna som vistas där.

Genom att det finns engagemang bland människor som använder sig av de offentliga rummen skapas också stadsliv, vilket är viktigt i främjandet av möten mellan människor (Gehl 2010, s 19).

Människors aktivitet och möten

Sociala platser är tydligt kopplade till den mänskliga aktiviteten. För att möten och social interaktion ska ske bör människor stanna upp och vistas på en plats.

Mänsklig aktivitet på en plats kan ske på många olika sätt. Människor kan ägna sig åt en aktivitet på en plats på grund av en nödvändig anledning, det kan exempelvis vara att vänta på bussen, gå till skolan eller utföra ett ärende. Sedan finns det även aktiviteter som människor aktivt väljer att ägna sig åt, som att exempelvis sätta sig i solen, stanna vid ett skyltfönster, betrakta ett konstverk. (Gehl 2010, s 20)

Oavsett om människor vistas på en plats av en nödvändighet eller inte så finns det förutsättning för social interaktion och möten uppstår. Att exempelvis vänta på en buss eller sitta på en bänk kan leda till social interaktion och kortare konversationer mellan okända människor. (Gehl 2010, s 22)

För att sociala interaktioner ska ske måste stadsmiljöer ge goda förutsättningar för de grundläggande aktiviteterna. Exempelvis att människor lockas till en plats för att stanna, stå eller sätta sig. Dessa grundläggande aktiviteter främjar ytterligare aktiviteter som att människor sedan börjar interagera med varandra. (Gehl 2010, s 118)

Även om möten mellan människor sker genom att endast utbyta blickar eller om det sker genom aktiva möten på offentliga platser bidrar det till en känsla av gemenskap och har en stor betydelse för social hållbarhet (Gehl 2010, s 29; Mondada 2008).

Stora torget

Stora torget är Uppsalas mest välbesökta torg och är en viktig knutpunkt för stadens handel och stadsliv (Uppsala kommun 2016). Torget ligger i centrala Uppsala i närheten av Fyrisån och an knyter till Drottninggatan, Svartbäcksgatan, Vaksalagatan och Kungsängsgatan. Drottninggatan och Vaksalagatan trafikeras av kollektivtrafik. Svartbäcksgatan och Kungsängsgatan utgör tillsammans en gågata med handelsstråk och ett ständigt flöde av människor. Drottninggatan och Vaksalagatan utgör en viktig siktlinje med universitetsbiblioteket som fondmotiv. Gatorna har idag en stor betydelse för Uppsalas historia och är ett riksintresse för kulturmiljön. Den fria sikten genom Stora torget måste därför bevaras. (Uppsala kommun 2010)

På torget finns, affärer, en pub, ett café, två busshållplatser och restauranger med tillhörande uteserveringar (se figur 7; inventeringskarta på s 17). Torget öppnas upp för olika sorters evenemang året runt, vilket främjar möten och det sociala stadslivet. (Uppsala kommun 2016)

Stora torget anlades på 1640-talet i och med att den nya statsregleringen skapades. Torget med sin slutna hörnstruktur är unikt. Det är ett av de två renässanstorg med slutna hörn som är bevarade i Sverige. (Uppsala kommun 2016)

Torget har sedan länge varit en viktig marknadsplats i Uppsala. Fram till 1903 användes torget för handel med dagligvaror. Handeln flyttades därefter till Uppsalas nya saluhall och torget gav istället plats för spårvagnsnätet som infördes

1906. Torget blev därför en viktig knutpunkt för spårvagnstrafiken. (Bergold 1989, ss 33-35)

På 1940-talet började buss- och biltrafiken ta mer plats och spårtrafiken togs bort (Möller & Norman 2002, ss 343-345). Beslut togs 1958 om en ny stadsplan av stadsarkitekten Per Olof Lefvert. Syftet var att den gående skulle prioriteras framför bilen. Stora torget blev därför fritt från biltrafik och platsen blev en stor knutpunkt för busstrafiken, vilket den fortfarande är idag. (Bergold 1989, s 232)

I Uppsala kommuns strategi för innerstaden är visionen att skapa ett levande centrum där människan är i fokus (Uppsala kommun 2016). För att främja möten och gynna stadslivet måste stadens offentliga rum utvecklas utifrån det mänskliga perspektivet. Ett första steg för att nå detta mål är att planera om busstrafiken på Stora torget. Det föreslås att färre busslinjer ska passera platsen. Genom att flytta på busstrafiken kan möten främjas med mer plats åt evenemang, kultur, nöjen och handel. Torget bör utvecklas för att bjuda in och attrahera människor under större delen av dygnet. Det gäller att skapa en god upplevelsemiljö för besökarna med detaljer som drar till sig uppmärksamhet. (Uppsala kommun 2016)

Strategin belyser även vikten av att innerstadens torg ska vara flexibla. Flera av Uppsalas torg kan utvecklas för att utnyttjas bättre och bli mer mångfunktionella.

”Uppsalas torg fyller viktiga funktioner i stadslivet som plats för möten, handel, kultur och rekreation. Innerstadens befintliga torg har potential att utvecklas, få en mer flexibel användning och gynna stadslivet mer än vad de gör idag.” (Uppsala kommun 2015, s 51).

Figur 1. Situationskarta. Visar Uppsalas innerstad. Stora torget är markerat i rött. Underlagskarta: Flygfoto 2018. © Uppsala kommun 2018, bearbetad av författarna.

Figur 2. Historisk karta över Uppsala. Visar att innerstadens rutnätsstruktur utgår från Stora torget. Karta av Robert Schumbers från 1882.

Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka sambandet mellan utformningen av den fysiska miljön på offentliga platser och användningen för möten mellan människor.

Frågeställningar

- » Vad främjar möten mellan människor på offentliga platser?
- » Hur fungerar Stora torget i Uppsala som mötesplats?

Begreppsprecisering

Nedanstående begrepp används regelbundet under arbetet. Begreppspreciseringen utgår främst från hur vi använder oss av och definierar begreppen i den här uppsatsen, men även hur olika källor definierar begreppen. Flera begrepp som står som en gemensam rubrik innebär att begreppen används synonymt med varandra.

Mänsklig aktivitet

Att människor använder sig av, vistas och rör sig på en plats.

Möten:

Då människor pratar och aktivt väljer att umgås med varandra på en plats.

Social hållbarhet:

Att alla har samma tillgång till offentliga platser och möjlighet att möta olika sorters människor från olika grupper i samhället. Det ska finnas plats för möten och känsla av gemenskap.

Sociala interaktioner:

Då det sker ett samspel mellan människor och grupper av människor. Det kan innebära att personer som vistas inom samma utrymme och är obekanta eller bekanta med varandra utbyter blickar, hör varandra eller tar del av samma upplevelse på en plats. (Psykologiguiden 2018)

Stadsliv, levande stad:

En stad med stadsliv är fylld med en variation av aktiviteter, rörelse och en mångfald av människor. (Uppsala kommun 2016)

Offentliga platser, offentliga rum, stadsrum:

De platser i staden där det finns möjlighet för stadens invånare att vistas och ägna sig åt olika aktiviteter. Dessa tre begrepp har samma betydelse i det här arbetet och används med olika ord i olika sammanhang.

Avgränsning

Arbetet avgränsades geografiskt till att undersöka och analysera Stora torget i Uppsala. Det är en plats där det sker ett stort flöde av människor dagligen och är en naturlig knutpunkt i staden. Vi valde att fokusera på att undersöka torget under dagtid en dag på våren när det är hög mänsklig aktivitet. Observationerna utfördes under tre omgångar under dagen med 10 minuter tidsintervall. På grund av att observationer är tidskrävande valde vi att avgränsa oss till att utföra de under endast en dag, det bedömdes även vara tillräckligt för att få en förståelse för platsens användning. Tiderna för observationen spriddes ut under tre tillfällen under dagen; förmiddag, lunchtid och eftermiddag. Under dessa tidpunkter under dagen sker det ett varierat flöde av människor vilket ger en förståelse för hur platsens användning skiljer sig åt under dagen. Eftersom det finns många faktorer som påverkar hur torget fungerar som mötesplats valde vi att välja ut några faktorer som ansågs vara relevanta inom ämnet. Utifrån både litteraturen och inventering kunde vi identifiera dessa faktorer. Litteraturen som har valts är avgränsat till det som har varit relevant under utbildningens gång, bland annat litteratur av Jan Gehl, kursboken *Public places Urban spaces* tillsammans med artiklar. Eftersom Gehl inte har en tydlig vetenskaplig grund så kompletterar de vetenskapliga artiklarna vissa av hans teorier.

En plan över Stora torget med dess styrkor och svagheter illustrerades för att få en förståelse för hur Stora torget fungerar som en mötesplats.

Metod

Inom detta arbete har flera metoder använts. En litteraturöversikt gjordes för att få förståelse inom ämnet, sedan utfördes en observation och inventering på den valda platsen. En analys gjordes sedan av observationen. Utifrån analysen gjordes sedan en plan med Stora torgets styrkor och svagheter för att få en övergripande förståelse för Stora torgets funktion som mötesplats.

Litteraturöversikt

Inför utförandet av observationen och för att få svar på frågan ”vad som främjar möten mellan människor på offentliga platser?” gjordes en litteraturöversikt. Litteraturen som användes var vetenskapliga artiklar som kompletterades med böcker av bland andra Jan Gehl, Carmona m. fl. och Berglund & Jergeby. I de artiklar och böcker som behandlades togs det upp att det finns ett samband mellan den fysiska utformningen av offentliga miljöer och möten mellan människor. Utifrån den litteratur som studerades kunde några faktorer identifieras som anses som viktiga vid främjandet av vistelse och möten på offentliga platser, dessa förklaras ingående i litteraturöversikten.

- » Sökmotorer; Primo, Web of Science och Google scholar.
- » Sökord: Social interaction, public places, urban spaces.
- » Elektroniska källor som användes var bland annat Statistiska centralbyrån och Uppsala kommun.

Observation

Observation valdes som en metod för att undersöka var människor stannar upp på Stora torget och var social interaktion mellan människor därigenom har förutsättning att uppstå. Observationen gav svar på frågeställningen ”hur Stora torget fungerar som en mötesplats?” och ligger till grund för analysen och planen över platsens styrkor och svagheter.

Observation som metod

Enligt Kylan (2004) är en fördel med observation att det går att se samband mellan människors beteende på platsen och vad det leder till (Kylan 2004, s 97). Detta är en anledning till att observation valdes som en metod, det går då att se kopplingen mellan den fysiska platsen och hur möten uppstår. Den sorts observation som valdes är strukturerad observation, vilket innebär att det görs strukturerade iakttagelser utifrån ett observationsschema (Bryman 2008, s 262). Genom strukturerad observation gavs en direkt förståelse för användningen och beteenden på platsen utan att behöva dra egna slutsatser (Bryman 2008, s 262). Den strukturerade observationen som gjordes är till viss del även något ostrukturerad, på så sätt att det inte utformades bestämda kategorier för vilka händelser som kan ske på platsen (Bryman 2008, ss 266- 267). Vi observerade därför allt som människor ägnar sig åt då de stannar upp, genom detta ges en nyanserad bild av människors beteende (Kylan 2004, s 98).

Utförandet av observationen

Inför observationen gjordes först en testobservation för att få bättre insikt i hur observationen skulle gå till väga och om tidsintervallerna passade för vår observation. Därefter gjordes ett passande observationsschema. Det utformades så att fokus ligger på det som är relevant att observera. I urval av plats delades Stora torget upp i fyra delar med olika karaktär. Det gjordes sedan ett beteendeurval av människor att studera (Bryman 2008, s 272). Detta innebär att människor som betar sig på ett visst sätt under en viss tidpunkt studerades, det vill säga de som stannar upp på en plats vid en viss tid. Vi bedömde att möten och social interaktion mellan människor sker framförallt då människor stannar upp på en plats. Därför valde vi att observera hur många som vistas på torget under de tider som observationerna ägde rum. Vid observationen gjordes en enkel frekvensräkning för att få förståelse för hur många som överlag stannar upp på platsen. Då slumpmässiga personer väljs ut att studera på en viss plats är det viktigt att välja en variation av tider, eftersom man därav får ett mer tillförlitligt resultat (Bryman 2008, s 269). Stora torget observerades därför under tre olika tidsperioder under en dag. Observationerna utfördes den 20 april under tiderna 10.30- 10.40, 12.40- 12.50, 16.30- 16.40. Vid de här tiderna används torget på olika sätt och det är sker blandning av mänsklig aktivitet. Den första observationen skedde då de flesta var på jobbet eller i skolan. Nästa observation skedde under lunchtid då många valde att spendera sin lunch på stan. Den sista tiden var det framförallt mycket rörelse på stan då människor rörde sig till och från olika punkter. Många valde även att tillbringa sin eftermiddag på exempelvis uteserveringar, fik eller sitta i solen.

För att inte dra till sig uppmärksamhet och därmed påverka observationen stod vi med mobilerna när vi antecknade det vi observerade. Vi placerade oss även på olika platser på torget.

Vid utformningen av observationsschemat delades schemat in i fyra olika kategorier. I första kategorin, "antal personer som står stilla", beräknades ett medelvärde av det antal personer som vistades på varje del av torget. Medelvärdet beräknades genom att människor på platsen räknades under tre omgångar under varje observationstillfälle. Under kategorin "aktivitet" beskrivs vad de personer som stod stilla på respektive del ägnade sig åt under den tid de stannade upp. Kategorin "antal möten" innefattade varje möte som antingen skedde mellan två personer eller en grupp människor. Det innebär att ett möte som skedde mellan flera människor inte räknades som flera möten utan som ett gemensamt möte. Totala antal möten som skedde på platsen under varje observationsperiod beräknades. Kategorin "hur mötet sker" beskriver vad människorna ägnade sig åt då de möttes.

Antal personer som står stilla	Aktivitet	Antal möten	Hur mötet sker
--------------------------------	-----------	-------------	----------------

Figur 3. Utformningen av de fyra kategorierna i observationstabell. Dessa kategorier används vid observation av Stora torget.

Analys

En analys av observationen gjordes där varje del av torget analyseras mer ingående. I analysen beskrivs det vilka svagheter och kvaliteter torget har utifrån de faktorer som har identifierats i litteraturoversikten; Säkerhet och trygghet, tillgänglighet, funktion och behov, klimat, estetik och attraktivitet och platsidentitet. I slutet av analysdelen jämfördes torgets olika delar med varandra för att redogöra för vad som skiljer dessa delar åt och vilka kvaliteter som främjar att människor möts på torget idag.

Plan över styrkor och svagheter

En plan över torgets styrkor och svagheter gjordes för att få en överblick av vad som främjar och begränsar möten mellan människor på Stora torget. Först gjordes en inventering av Stora torget för att kartlägga de fysiska beståndsdelarna.

Inventering

Inventeringen utfördes den 19 april under en vardag mitt på dagen. Inventeringen av platsen utgick ifrån vilka fysiska beståndsdelar som finns där idag och som kan ha en påverkan på upplevelsen av torget. När Stora torget inventerades undersöktes nedanstående punkter:

- » Markmaterial
- » Vegetation
- » Utblickar
- » Element
- » Klimat
- » Sittplatser

Plan över styrkor och svagheter

Planen visar vilka generella styrkor och svagheter som finns på Stora torget idag för att kunna undersöka frågan ”hur Stora torget i Uppsala fungerar som mötesplats?”. Planen visar de aspekter som främjar möten mellan människor och aspekter som försvårar att möten mellan människor kan uppstå. Illustrationen av planen med Stora torgets styrkor och svagheter utgår huvudsakligen ifrån de sex faktorerna som främjar möten och vistelse på platser, vilka vi identifierade utifrån den litteratur som studerades i litteraturoversikten.

Resultat

I resultatet redovisas litteraturoversikten för att få en vidare förståelse för de faktorer som har valts ut. Resultatet av observationen redovisas i form av observationsscheman för varje observationstillfälle. Till varje observationsschema finns en förklaring för de observationer som gjordes av varje del på torget. En

analys av observationen gjordes sedan, med en jämförelse mellan torgets olika delar. Utifrån analysen redovisas sedan en enkel plan som illustrerar Stora torgets styrkor och svagheter med tillhörande punkter.

Litteraturoversikt

Utifrån litteraturen som studerades kunde vi urskilja några viktiga faktorer som litteraturen hade gemensamt vid beskrivningen av vad som skapar goda och sociala platser i städer.

Faktorerna kan beskrivas som viktiga för att få en mångfald av människor att vilja vistas i stadens offentliga rum, vilket är grundläggande för att skapa sociala platser. Dessa faktorer bedöms även som lämpliga för kunna appliceras på platsen Stora torget. Faktorerna listas nedan och förklaras sedan mer ingående.

- » Säkerhet och trygghet
- » Tillgänglighet
- » Funktion och behov
- » Klimat
- » Estetik och attraktivitet
- » Platsidentitet

Säkerhet och trygghet

Gehl (2010) menar att säkerhet och trygghet på offentliga platser ofta är kopplat till livfullhet (Gehl 2010, s 91). Finns det mycket liv och aktivitet i stadsrum skapar det en trygghetskänsla för människor som vistas där (Gehl 2010, 97).

Människor vill oftast vistas där andra människor finns, det kan därför vara något problematiskt om en plats är tom på människor, då detta motverkar att människor vill röra sig där (Gehl 2010, s 63). Det finns däremot faktorer som bidrar till att en plats är mer eller mindre trygg och säker. Framförallt är trafik en orsak till att platser blir tomma på människor. Bilen har sedan 50 år tillbaka fått en allt större plats vilket har begränsat fotgängares vistelse och framkomlighet i staden (Gehl 2010, s 91).

Trafiken påverkar framförallt livet och tryggheten på gatorna beroende på dess hastighet. Ett lågt tempo på trafiken skapar mer säkra och livfulla gator (Gehl 2010, ss 71, 91). Carmona m.fl. (2003) beskriver hur design som prioriterar bilar framför fotgängare förstör den sociala plats som gator kan utgöras för att vara. (Carmona m.fl. 2003, ss. 102-103). Gator bör föra samman platser istället för att separera. Vid planeringen av offentliga platser idag bör istället fotgängare och cyklisterna prioriteras framför bilen (Khan, Khder & Mousavi 2015).

Förutom trafiken har även brottsligheten en stor påverkan på människors känsla av säkerhet på offentliga platser (Khan, Khder, H & Mousavi 2015). Vad som

Figur 4. Foto över stora torget. Visar vägen som utgör en stor yta av torget. Foto taget av författarna december 2017.

framförallt får människor att känna sig säkra på en plats är att det finns blandade funktioner som är aktiva under flera tider på dygnet (Carmona m. fl 2003). Platser med blandade funktioner blir belysta på kvällarna och är oftare befolkade och det minskar känslan av att kunna utsättas av brottslighet (Carmona m.fl 2003). Galvis (2017) beskriver i en artikel hur offentliga ytor med blandade funktioner även bidrar till social hållbarhet, vilket skapar mer trygghet bland människor. Social hållbarhet är delvis viktigt ur det avseende att alla känner sig inkluderade på offentliga platser (Galvis 2017).

Tillgänglighet

Tillgängliga platser är platser där människor med olika ålder och funktionsnedsättningar ska kunna vistas och röra sig. Detta handlar främst om att det ska vara enkelt att röra sig från en plats till en annan, men att det även ska vara enkelt att vistas på en plats (Khan, Khder & Mousavi 2015). Att designa städernas miljöer, så de är tillgängliga för alla, är dessvärre något som ofta glöms bort. (Carmona m.fl. 2003, s 159). I en undersökning kommer det fram att dålig tillgänglighet för de med funktionshinder ofta hindrar dem från att vistas utomhus (Berglund & Jergeby 1998, s 50). Det ses ofta som en belastning och för kostsamt att skapa platser som är anpassade för de med funktionsnedsättningar. Att skapa tillgängliga platser bör istället ses som en möjlighet, eftersom tillgänglighet skapar mer inbjudande platser åt alla invånare (Carmona m.fl. 2003, s 159).

Funktion och behov

Att kombinera nytta med nöje är något som är vanligt då människor använder sig av offentliga platser (Berglund och Jergeby 1998, s 41). Ofta vill personer vistas på en plats och där de samtidigt känner sig verksamma, det kan exempelvis innebära att sitta på en plats och iaktta en aktivitet eller att själv utföra en aktivitet (Berglin och Jergeby 1998, s 42). Då människor känner en slags meningsfullhet vid användningen av en plats ökar dessutom platsens kvalitet (Bishop & Marshall 2017). Att utgå ifrån människors behov och platsens funktion kan därför vara en lösning vid skapandet av sociala offentliga ytor (Bishop & Marshall 2017). Carr m. fl (1992) identifierar fem primära behov som människor ofta har på offentliga platser: bekvämlighet, avkoppling, passivt engagemang, aktivt engagemang och upplevelse (Carr, Francis, Rivilin & Stone 1992).

Bekvämlighet innebär att människor ska vilja stanna på en plats under en längre tid, då spelar faktorer som sol, skugga och sittplatser en stor roll (Carmona m.fl. 2003, s 209). Avkoppling hör till viss del ihop med bekvämlighet, men med avkoppling handlar det mer om att sinnet ska kunna koppla av. I det fallet kan element som träd, växtlighet, vatten och platser separerade från trafik bidra till mer avkoppling på en plats (Carr m.fl. 1992, s 98). Ljudnivån påverkar också bekvämlighet och vistelsen i offentliga rum (Gehl 2010, ss. 151-153). Ljud från olika fordon är inte bara en stressfaktor utan påverkar människors sätt att kommunicera med varandra (Gehl 2010, ss. 151-153).

Passivt engagemang kan också bidra till känslan av att koppla av på en plats. Både Whyte (1980) och Gehl (2010) betonar hur människor drar sig till andra människor (Gehl 2010 s 25; Whyte 1980, s 13). Att betrakta andra människor utan att själva behöva vara engagerad kan bidra till en känsla av avslappning. Detta visar sig i hur människor gärna sätter sig där det går att få en bra utblick över en plats och det som händer där (Paay & Kjeldskov 2007).

Vid aktivt engagemang tar människor del av aktiviteten på en plats och får kontakt med andra människor. Carr m.fl. (1992) menar att vissa människor blir tillfredsställda av att få vara aktivt engagerade. Engagemang kan ske på olika nivåer, element som bänkar, fontäner och skulpturer skapar ett engagemang som kan leda till att möten mellan människor uppstår. Att vara engagerad på en plats genom lekfullhet är en viktig del av aktivt engagemang som tyder på att platsen har goda kvaliteter. Att lekfulla aktiviteter uppstår som exempelvis att ungdomar åker skateboard eller att barn använder platsen för att leka, stärker platsens sociala värde. (Carmona m.fl. 2003, s 213)

Upplevelser på en plats uppstår genom förändringar och variation. En plats kan förändras årstidsvis, med olika karaktär under olika tider på året. Upplevelser kan även ske genom att platsen används till speciella evenemang och marknader. (Carmona m.fl. 2003, s 213)

Utöver dessa primära behov som kan finnas på alla platser bör man även utgå ifrån vilka specifika behov som finns på varje plats och hitta lösningar som tillgodoser dessa. Det är viktigt att alla människors behov i samhället beaktas, vilket bidrar till mångfald i staden. (Berglund och Jergeby 1998)

Klimat

Klimat och väderförhållandena har en stor betydelse för platsens användning. Sol är framförallt något som gör platser behagliga för människor att vistas på. Det bidrar till aktivitet och välmående hos både människor och även växtlighet (Carmona m.fl. 2003, s 242). I en studie som gjordes vid Federations Square i Melbourne studerades och intervjuades ett antal deltagare angående hur de upplever och agerar på en plats. Studien visade bland annat att klimatet har en stor påverkan i det fallet. Deltagarna valde helst att vistas och umgås på platser som var vindskyddade och solbelysta. (Paay & Kjeldskov 2007)

Samtidigt kan skuggiga platser vara behagliga i varmare länder, där man istället vill skydda sig från solen. I Sverige är solen väldigt åtråvärd, då den kommer fram under våren blir stadens offentliga platser i solen populära att vistas på. Klimatet och temperaturen i städer kan skilja sig mycket åt beroende på läge, detta kallas för mikroklimat. En skyddad plats från vind och placerad i soligt läge kan upplevas som mycket varmare jämfört med temperaturen på lokal nivå, det vill säga i resten av staden. (Gehl 2010, ss 168- 169)

Estetik och attraktivitet

En avgörande faktor till att människor aktivt väljer att vistas eller röra sig på en plats är att det finns möjlighet till upplevelser (Berglund och Jergeby 1998, s 20-21). Upplevelser på en plats kan uttrycka sig på många olika sätt. Offentliga rum som är attraktiva eller händelserika, med exempelvis växtlighet, variation av fasader och konstverk, bidrar till att platsen blir mer intressant och tilltalande för människor (Khan, Khder & Mousavi, 2015).

Gehl (2010) betonar hur framförallt torg ska erbjuda visuella upplevelser (Gehl 2010, ss 178- 179). Genom att kombinera ljud, ljus, vatten och färger får platsen högre upplevelsevärden. Detaljer som kan tilltala våra sinnen är exempelvis ett sipprande vatten, träd och blommor (Gehl 2010, s 178). Träd och blommor ger många fördelar till människors sinnesupplevelser, genom att tillföra vegetation skapas behagliga platser som människor kan uppehålla sig på under längre tillfällen (Gehl 2010, s 73).

Möjlighet till att betrakta människor gör också en plats mer attraktiv. Studier visar att människor väljer gärna att vistas på platser med utblickar för att betrakta andra människor (Paay & Kjeldskov 2007). Sittplatser som bjuder in till att ta en paus och sätta sig ner för att betrakta människor har ett stort värde ur en social aspekt. Spontana möten kan då uppstå, antingen mellan okända människor eller personer som redan känner varandra (Berglund och Jergeby 1998, s 43). Berglund och Jergeby (1998) noterar också vikten av att det finns attraktiva miljöer för att stanna upp på i staden. Stadens rum bör ha innehåll som lockar människor att vistas på en plats och inte endast passera (Berglund och Jergeby 1998, s 72).

Enligt Gehl (2010) söker sig personer till element som de kan stå och luta sig mot. Exempelvis att kunna stå eller luta sig mot en fasadvägg, pelare eller stolpe. Dessa element kan kallas ståstöd. (Gehl 2010, s 134)

Figur 5. Foto tagit på Stora torget. Visar exempel på hur den fysiska utformningen kan fungera som ståstöd vid vistelse på torget. Foto taget av författarna 30 maj 2018.

Figur 6. Foto taget på Stora torget. Lampan på torget är exempel på hur detaljer tillför estetiskt värde på en plats. Foto taget av Niko Lipsanen 2010.

Platsidentitet

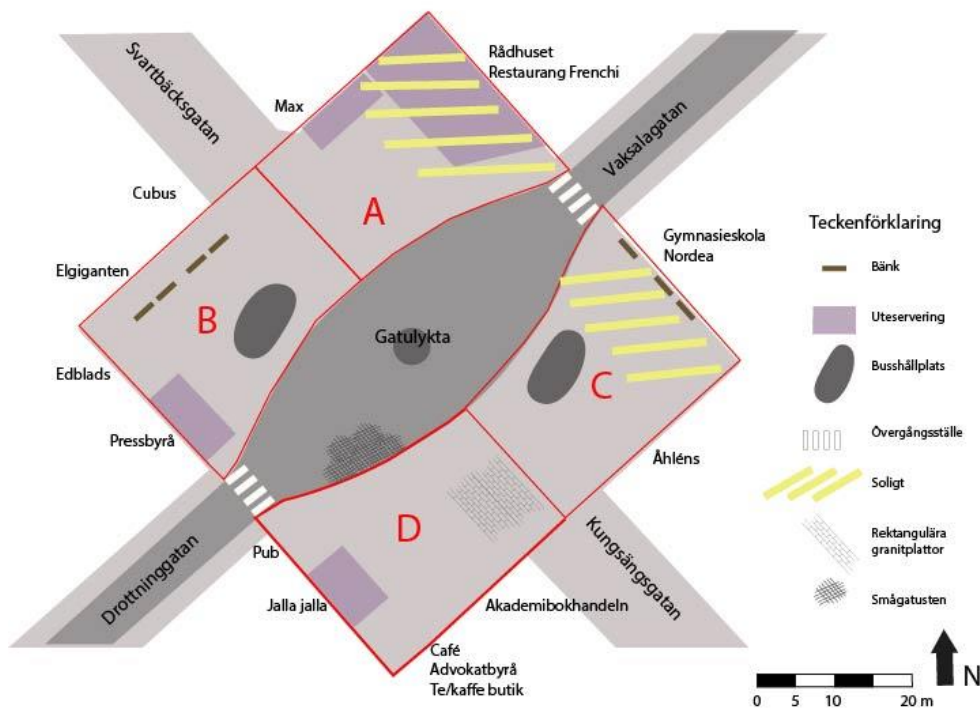
Det är viktigt för människor att ha en känsla av tillhörighet till både grupper av människor men också till specifika platser (Bernardo & Palma- Oliveira 2016). Bernardo och Palma- Oliveira (2016) förklarar hur platsidentitet är en komponent till den personliga och sociala identiteten. Det går därmed att se ett samband mellan människors sociala liv och deras känsla av tillhörighet på en plats.

En platsidentitet är också avgörande för om människor väljer att vistas på en plats eller inte (Carmona m. fl 2003, s 121). Relph (1976) identifierar tre grundläggande element som ger identitet till en plats; fysisk miljö, aktiviteter och mening. Med fysisk miljö menas hur ett stadsrum är utformat utifrån exempelvis skala, landmärken och utrymme mellan byggnader (Carmona m.fl. 2003, s 122). Aktiviteter innebär att stadsrum ska innehålla bland annat en variation av stadsliv, flöden och attraktioner (Carmona m.fl. 2003, s 122). Mening till en plats betyder att den har exempelvis symbolism, sinnesintryck och en läsbarhet (Carmona m.fl. 2003, s 122). Människor har med sinnet lätt att tolka sin omgivning. Vi läser omedvetet av dess yta och element som fasader, träd, trottoarer som ger information till vårt sinne (Salingaros 1999). När människor kan läsa av och förstå ett stadsrum, uppfylls känslan av att behov och funktioner finns nära till hands

(Khan, Khder & Mousavi 2015). Det är när människor sedan börjar interagera och engagera sig med de olika sorters elementen som känslan uppstår av att vistas på en plats. En plats som däremot inte har en platsidentitet väljer Relph (1976) att kalla för platslöshet, det är en plats som framförallt saknar mening och betydelse.

Inventering

Nedan visas inventering och uppdelningen av Stora torget i delarna; A, B, C och D markerat i rött. Vägen är inte uppdelad i någon av dessa delar då den är en plats som inte går att vistas på och där möten inte kan ske, vilket vi observerade vid en testobservation.

Figur 7. Inventeringsplan över Stora torget. Visar de fysiska beståndsdelarna och funktioner på platsen. Planen är illustrerad av författarna utifrån en underlagskarta hämtad från © Uppsala kommun 2018.

Figur 8. Bild över del A på Stora torget. Bilden visar Rådhuset som är den vita byggnaden med uteservering, till vänster syns uteserveringen för snabbmatsrestaurangen Max. Foto taget av författarna 11 april 2018.

Figur 9. Bild över del B på Stora torget. Bilden visar busshållplatsen till höger. Till vänster finns en pressbyrå. Till vänster finns det även ett övergångsställe där trottoaren är nedsänkt. Foto taget av författarna 11 april 2018.

Figur 10. Bild över del B på Stora torget. Bilden visar busshållplatsen till höger. I den vänstra byggnaden finns en gymnasieskola och Nordea. Längs med byggnaden finns tre bänkar utplacerade. Fotot taget av författarna 11 april 2018.

Figur 11. Bild över del C på stora torget. Bilden visar uteservering till restaurangen Jalla Jalla till höger. Akademibokhandeln är placerad på hörnet av byggnaden till vänster. Foto taget av författarna 11 april 2018.

Observation

Observationsschemana visar sambandet mellan den mänskliga aktiviteten på en plats och hur möten sker mellan människor. De visar även hur sambandet ser ut mellan människors beteende och användning av Stora torget och hur det ger upphov till möten.

Tabell 1. Tid: 10.30- 10.40. Väder: Soligt, 15 grader

Del av torget	Antal personer som står stilla	Aktivitet	Antal möten	Hur mötet sker
A	2 personer	- Åt på Max - Satt på en trappa -Pratade i telefon	Inga möten	Inga möten
B	16 personer	- Väntade på buss - Satt på bänk - Stod och väntade vid affär	5 möten	- Pratade vid busshållplats - Pratade på bänk
C	14 personer	- Väntade på buss - Mötte upp någon	8 möten	- Stod och pratade - Väntade på buss tillsammans
D	2 personer	- Pratade med varandra och fotograferade	1 möte	- Pratade och fotograferade

Figur 12. Observationsschema över de fyra olika delar av Stora torget under tiden 10.30- 10.40. Visar att det var relativt låg mänsklig aktivitet på platsen och skedde få möten. De flesta mötena skedde vid busshållplatsen.

Beskrivning av tabell 1

Del A

På förmiddagen var det väldigt låg mänsklig aktivitet i detta hörn av torget. Båda uteserveringarna som finns på platsen var nästan helt tomma. Det var endast en person som satt och åt utanför Max. Människorna som fanns på platsen stod för sig själva och inga möten skedde.

Del B

Majoriteten av människorna som befann sig på del B väntade vid busshållplatsen. Eftersom det var soligt och relativt varmt under observationstillfället, observerades det att många satt vid bänkarna. Det var exempelvis en person som köpte en kaffe och satte sig på en bänk i morgonsolen. Det var ett möte som skedde på en av bänkarna, men de flesta möten observerades vid busshållplatsen. I stort sett var det inte mycket möten som observerades på platsen utan de flesta stod för sig själva.

Del C

Mellan tiden 10.30 och 10.40 stannade en stor majoritet på platsen av anledningen att de väntade på bussen. Det var därför tydligt att de flesta vistades på platsen på grund av nödvändighet. De möten som skedde var i de flesta fall kopplade till att människor stod vid busshållplatsen och väntade. En del personer stod även på platsen för att möta upp en vän för att sedan gå vidare därifrån.

Del D

På plats D var det väldigt låg mänsklig aktivitet under tidsperioden som observerades på förmiddagen. Det var endast två personer som vistades på platsen. De två som vistades där stod och pratade med varandra och fotograferade.

Tabell 2. Tid: 12.40- 12.50. Väder: Soligt, 20 grader.

Del av torget	Antal personer som står stilla	Aktivitet	Antal möten	Hur mötet sker
A	150 personer	- Satt på uteservering - Mötte upp någon - Stod och väntade	50 möten	- Satt på uteservering - Stod och pratade
B	33 personer	- Fotograferade - Politiskt event - Satt och tittade på folk - Väntade på buss	10 möten	- Väntade på buss tillsammans - Satt och pratade på en bänk - Stod och åt - Stod och pratade
C	22 personer	- Väntade på buss - Satt på bänk - Mötte upp någon	8 möten	- Stod och pratade - Väntade på buss tillsammans - Satt på en bänk och pratade
D	7 personer	- Satt på uteservering - Stod och väntade på någon - Tittade i skyltfönster - Stod med barnvagn	4 möten	- Satt på uteservering - Stod med barnvagn och pratade - Tittade i skyltfönster tillsammans

Figur 13. Observationsschema över de fyra olika delar av Stora torget under tiden 12.40- 12.50. Visar att det är mer mänsklig aktivitet jämfört med tidigare. Det skedde en större variation av möten. Bänkarna är ofta upptagna och används till att betrakta människor och för att vila. Uteserveringarna hade börjat användas, vilket leder till att många möten sker.

Beskrivning av Tabell 2

Del A

Under denna tid var det hög mänsklig aktivitet på del A, framförallt på grund av att platsen till största del består av uteserveringar. Observationen utfördes även under en dag då det var väldigt soligt och relativt varmt. Observationen vid den här tidsperioden skilde sig mycket åt från den tidigare observationen, när det var nästan helt folktomt på platsen. Eftersom uteserveringarna hade högst densitet av människor var det även där majoriteten av mötena skedde.

Del B

Vid del B var det väldigt blandade aktiviteter som skedde. De flesta väntade på bussen vilket gav förutsättning för möten att uppstå, men det var även mycket annat som bidrog till sociala interaktioner. Ett politiskt parti hade ställt upp ett bås för att bjuda in till möten mellan människor som utvecklades till diskussioner. Andra personer stod och väntade på någon de skulle möta upp. En person hade köpt en korv och satte sig på en bänk. Samtidigt var det vanligt att många valde att sätta sig på en bänk för att ta en paus och observera människor. Eftersom det skedde mycket blandade aktiviteter vid denna tidsperiod bidrog det till att möten skedde över hela platsen.

Del C

Under tidsperioden 12.40- 12.50 var det fortfarande många som vistades på del C i samband med att de väntade på bussen. De skedde ett ganska jämnt flöde av människor som kom och gick. Några av de som vistades på platsen satt även på bänkarna längs med husfasaden, där några av mötena även uppstod. Möten skedde annars vid busshållplatsen. Det observerades även hur några stod på den här delen av torget för att möta upp en eller flera vänner.

Del D

Under tidsperioden mitt på dagen hade ett flertal börjat använda sig av uteserveringen som finns på del D. Detta bidrog till att fler möten skedde jämfört med tidigare. Utöver de som vistades på uteserveringen var det några som stannade upp för att titta i skyltfönster eller möta upp någon, i de sammanhangen uppstod kortare möten.

Tabell 3. Tid 16.30- 16.40. Väder: Soligt, 20 grader.

Del av torget	Antal personer som står stilla	Aktivitet	Antal möten	Hur mötet sker
A	150 personer	- Satt på uteservering - Stod och väntade - Mötte upp någon	55 möten	- Satt på Uteservering - Stod och väntade tillsammans
B	48 personer	- Stod och väntade - Stod och rökte - Satt på en bänk	10 möten	- Mötte upp någon - Stod och väntade tillsammans - Satt på en bänk tillsammans
C	19 personer	- Satt på bänk och åt glass - Väntade på buss - Väntade på någon	10 möten	- Satt på bänk och pratade - Väntade på buss tillsammans - Stod och pratar
D	10 personer	- Satt på uteservering - Väntade på någon - Fotograferade	9 möten	- Satt på uteservering - Stod och pratade

Figur 14. Observationsschema över de fyra olika delar av Stora torget under tiden 16.30- 16.40. Vid den här tiden var det hög aktivitet på platsen vilket ledde till att många möten skedde. Många använde platsen för att möta upp någon eller vistas en stund.

Beskrivning av Tabell 3

Del A

Det var fortfarande hög mänsklig aktivitet på denna del på eftermiddagen eftersom många ville utnyttja uteserveringarna med solläge. Under denna tid var det dessutom mycket mänsklig aktivitet utanför uteserveringarna, troligen för att många personer var på väg från jobbet eller skolan och använde torget som mötesplats.

Del B

Under eftermiddagen var det som mest mänsklig aktivitet på denna del i samband med att många använde platsen för att mötas upp och sedan gå vidare. Antingen stod människor och väntade på en buss eller för att möta upp någon. Därför var den mänskliga aktiviteten på platsen väldigt utspridd och möten skedde över hela platsen.

Del C

Senare på dagen blev det något vanligare att människor vistades på del C för att ta en paus och återhämta sig en stund. Ett flertal satte sig i solen på bänkarna och åt glass eller pratade med sina vänner. Det var fortfarande en stor del som väntade på bussen, men en blandning av möten skedde då människor vistades där av olika anledningar.

Del D

På plats D var det framförallt människor som vistades på uteserveringen under tidsperioden 16.30 - 16.40. Likt tidigare observationer var det även några som vistades på platsen för att prata med varandra eller möta upp någon. En person stannade upp på platsen för att fotografera.

Analys

I analysen analyseras observationen som gjordes av respektive del av torget. Svagheter och kvaliteter förklaras mer ingående och det beskrivs förslag på vad som kan bidra till att fler möten sker på Stora torget. Vidare görs det en jämförelse mellan torgets alla delar för att få en tydlig förståelse för hur dessa olika delar förhåller sig till varandra och vilka skillnader och likheter som finns.

Del A

De två uteserveringarna utgör en stor del av den här delen av torget och har därför stor påverkan på platsens mänskliga aktivitet. Detta resulterar i att det är hög densitet av människor just vid de tidsperioder när uteserveringarna har besökare. Detta var

framförallt under lunchtid och eftermiddagen, när alla slutat skolan eller jobbet. Under resten av tiden var del A i stort sett folktomt. Klimatet är en av de största faktorerna som påverkar var den mänskliga aktiviteten sker på den här platsen. Den här delen av torget är solbelyst större delen på dagen och platsen får ett behagligt mikroklimat. Oavsett årstid är detta alltid en solig plats.

Uteserveringarna är den funktionen som dominerar på del A därför är det viktigt att skapa en trivsamt vistelsemiljö på denna del av torget. Det som påverkar vistelsen är exempelvis ljudnivån, vegetation, attraktiviteten och vilka upplevelsevärden som platsen erbjuder. Attraktiva och intressanta miljöer påverkar människors val att stanna upp (Paay & Kjeldskov 2007). Del A har några få estetiska och attraktiva kvaliteter som ger upplevelsevärden. Dessa kvaliteter är möjligheten till att betrakta de varierade fasader och aktiviteten som sker på Stora torget. Under observationstillfället skedde exempelvis ett event på torget som bidrog till händelse. Däremot saknar platsen vegetation eller andra estetiska inslag, som exempelvis konstverk. Trafiken passerar ständigt genom Stora torget och är en störande stressfaktor för de som sitter på uteserveringen på del A (Gehl 2010, s.153).

Eftersom del A endast består av två uteserveringar har platsen inte en variation av flera olika funktioner. Därför sker det i stort sett bara aktiva möten om uteserveringarna finns och är besökta. Den här delen av torget har därför behov av fler blandade funktioner för att främja sociala interaktioner under större delen på dygnet och vistelse av en större mångfald av människor.

Figur 15. Bild över del A av Stora torget. Visar aktiviteten på uteserveringen och de estetiska fasaderna. Foto taget av författarna 11 april 2018.

Del B

Stora torget är en viktig mötespunkt för Uppsalas invånare, detta kunde tydligt observeras på del B. Flera personer använde del B som en mötesplats. Möten skedde främst på eftermiddagen, när många exempelvis möttes efter sin skol- eller arbetsdag. Under alla tre observationstillfällen skedde majoriteten av mötena vid busshållplatsen. De flesta vistades därför på denna plats på grund av nödvändighet. På eftermiddagen tog sig flera till torget av andra anledningar och mer spontana möten skedde. Exempelvis hade ett politiskt parti satt upp ett bås för att bjuda in till möten och diskussioner. På eftermiddagen var det vanligt att del B av torget användes som en mötesplats, vilket bidrog till hög mänsklig aktivitet. Vissa mötte upp en någon person, andra stod och pratade några minuter med sina vänner, för att sedan gå vidare. Platsen består av blandade funktioner som främjade sociala interaktioner. Det finns flera butiker, som folk passerade eller stod utanför. Pressbyrån har en uteplats med sittplatser som användes under dagen. Busshållplatsen och bänkarna gav sittmöjligheter.

Under observationstillfället var de tre bänkarna på del B ofta upptagna. Bänkarna användes för att sitta och prata, äta och dricka något, eller ta en paus i solen. När det var som mest mänsklig aktivitet på platsen och bänkarna var upptagna, ställde sig många istället vid husväggen. Gehl (2010) anser att det är viktigt att det ska finnas element som lockar människor till att stanna. Exempelvis ståstöd som människor kan luta sig mot för att kunna ta en kort paus (Gehl 2010, sid 239). Det kan exempelvis vara en pelare. Fler av de så kallade ståstöden skulle behövas på denna plats eftersom det sker många kortare besök. Genom att lägga till flera element som ökar attraktiviteten på torget skulle flera stanna upp, istället för att endast passera.

Att de tre bänkarna nästan alltid var upptagna påverkar tillgängligheten på platsen. Det fanns på så sätt inte tillräckligt med sittplatser för exempelvis äldre eller funktionshindrade att ta en kortare paus för att återhämta sig.

Figur 16. Bild som visar hur fysiska element på offentliga platser kan fungera som ståstöd. Foto taget av författarna 30 maj 2018.

Del C

På del C stannade flest människor upp vid busshållplatsen under dagen. Det var tydligt hur människor framförallt möttes i samband med att de stod och väntade på bussen. Det skedde både aktiva möten mellan människor som pratade med varandra och även social interaktion mellan okända människor som stod eller satt intill varandra. Längre in på dagen var det många som satte sig på bänkarna som är placerade i solen.

Där satt människor dels för att

vänta på bussen, men även för bland annat sitta ned i solen en stund med sina vänner. Spontana möten mellan människor uppstod i några fall då de som satt på bänkarna utbytte några ord med varandra, eller då någon spontant träffade en vän som gick förbi.

Funktion, attraktivitet och klimat är framförallt de kvaliteter som plats C har som bidrar till att människor möts och vistas där. Det finns en tydlig funktion på platsen vilket är att människor väntar på bussen. Många vistas därför där på grund av nödvändighet, vilket främjar kortare möten och social interaktion mellan människor. Sittplatserna i solen ger en viss attraktivitet på platsen och drar till sig en mångfald av människor, som vistas där av andra anledningar än att vänta på bussen. Gehl (2010) och Paay & Kjeldskov (2007) beskriver hur människor gärna betraktar andra människor, vilket till viss del förekommer på del C. De fåtal sittplatser som finns används frekvent under dagen. Klimatet är även fördelaktigt då sittplatserna är placerade skyddade i solen intill en husvägg. Här kan människor sitta bekvämt och vara passivt engagerade på platsen genom att betrakta andra människor, vilket är något som Carmona m.fl. (2003) ser som en fördel för att en plats ska dra till sig människor.

Fördelarna på platsen bidrar till möten och aktiviteter, samtidigt finns det kvaliteter som saknas. Det är en relativt liten variation av aktiviteter på platsen. De flesta möten som sker blir korta i väntan på bussen. Att förbättra platsens attraktivitet hade kunnat skapa en större variation av möten och att en mångfald av människor vistas platsen. Attraktiviteten hade kunnat förbättras genom att bland annat placera ut fler sittplatser i det gynnsamma läget i solen. I litteraturoversikten redogjordes det hur människor gärna kombinerar nytta med nöje. Istället för att väntan på bussen sker vid en busshållplats hade människor likaväl kunnat nyttja sittplatser placerade runt om. Detta kunde bidra till en annan typ av mänsklig aktivitet där det finns möjlighet till att betrakta och uppleva det som sker på torget i samband med väntan på bussen. Sittplatser är inte enbart positivt i det avseendet att det bidrar till attraktivitet på en plats, sittplatser är även något som bidrar till en ökad tillgänglighet. Tillgänglighet innebär att det både ska vara enkelt att röra sig från en plats till en annan men att det även ska vara enkelt för alla att vistas på en

Figur 17. Bild av del C på Stora torget. Visar aktiviteten vid busshållplatsen. Foto taget av författarna 30 maj 2018.

plats. För äldre och personer med funktionsnedsättning är sittplatser en förutsättning för att kunna ta en paus och kunna vistas på en plats.

Del D

På del D av Stora torget var det överlag väldigt låg mänsklig aktivitet under hela dagen. Under observationen på förmiddagen var det få personer som stannade på platsen och det skedde knappt några möten. Längre in på dagen började uteserveringen användas och det var främst där som möten förekom. Ett fåtal människor stannade upp på platsen under kortare stunder för att bland annat träffa någon eller titta i

skyltfönstret. Platsen är i sig

väldigt tom, det finns inga utplacerade sittplatser eller någon speciell funktion. Den används ofta som avlastningsyta för transporter.

De få kvaliteter som platsen har som kan bidra till möten och social interaktion mellan människor är affärerna och den uteservering som finns. Utöver detta finns det mycket som kan förbättras för att skapa en social plats. Attraktivitet, funktion, tillgänglighet och platsidentitet är framförallt de faktorer som på något sätt skulle främja platsens sociala kvaliteter. Eftersom de sociala aktiviteterna framförallt sker mitt på dagen i samband med att uteserveringen har öppnat, så skulle platsen behöva tillägg av kvaliteter som även drar till människor andra tider på dagen. Idag finns inga sittplatser på den här delen av torget, detta påverkar i hög grad hur människor använder platser. Människor väljer att inte stanna upp där längre än nödvändigt, vilket innebär att social interaktion och spontana möten har svårt att ske. Estetiska tillägg och upplevelser på platsen kan göra den mer levande och skapa ett engagemang hos människor som rör sig över det här utrymme. Element som fångar människors intresse kan vara konstverk, växtlighet eller vattenelement. Den här delen av torget har en ödslig karaktär, där det saknas en tydlig funktion eller identitet.

Jämförelse

Vid observation av torgets olika delar identifierades faktorer som kunde förbättras för att främja det sociala livet mellan människor. Alla delar har olika kvaliteter och svagheter ur aspekten att en plats ska bidra till möten och social interaktion mellan människor. Trots att några delar av torget har svagheter, som bland annat dåligt med blandade funktioner och attraktivitet, så uppfyller Stora torget i helhet en variation av både funktioner och olika typer av upplevelser. Att det finns en blandning av skola, affärer, snabbmatsrestauranger, finare uteserveringar och enklare sittplatser utplacerade gör Stora torget till ett relativt mångfunktionellt utrymme där människor kan vistas och mötas av olika anledningar. Däremot är de positiva kvaliteterna med Stora torget relativt ojämnt fördelade över hela ytan. De blandade funktionerna är inte jämnt utspridda över torget, vissa delar är bortglömda och utgörs endast av en tom yta att passera. Det är tydligt att där människor vistas

Figur 18. Bild av del D på Stora torget. Visar hur ytan används för bilar att stanna upp på vid behov. Foto taget av författarna 11 april 2018.

och där flest möten sker är på den delen av torget där människor kan sitta ner, iaktta andra människor och även ägna sig åt en nödvändig aktivitet som att vänta på bussen.

På del A och B sker det tillsammans flest möten under dagen, dessa möten sker ofta i samband med att människor sitter på uteserveringar. Däremot är det ojämnt fördelat när på dagen dessa möten sker. På del A sker antal möten oregelbundet mycket under de tider som platsen observerades. Från att det nästintill inte sker några möten alls under förmiddagen till att del A är den plats på torget där det sker flest möten under lunch och eftermiddag.

På del B och C är det ett jämt flöde och aktivitet av människor under dagen och det sker ungefär lika många möten på de olika delarna. På del C är orsaken till det jämna flödet av människor framförallt att det finns en tydlig funktion, vilket är att vänta på bussen. Vad som främst skiljer sig mellan del B och del C är att det sker en större variation av aktiviteter och möten på del B jämfört med del C. Orsaken till detta är till stor del på grund av att det finns en större variation av funktioner på platsen. Många sitter där av andra anledningar än att vänta på bussen. Det finns bland annat en pressbyrå och Max i närheten vilket gör det enkelt för kunder därifrån att ta med sig maten ut och sätta sig på en bänk på torget.

Del D är den del av torget som skiljer sig mest från torgets andra delar. Den här delen har minst antal och variation av möten under dagen och saknar många av de faktorer som behövs för att främja möten. Jämfört med torgets andra delar har del D ingen tydlig funktion eller upplevelsevärde, det finns därför ingen självklar anledning till att använda sig av och vistas på den här delen av torget. Till skillnad från resten av torget saknar del D dessutom känslan av att vara en plats, genom att det inte finns något tydlig platsidentitet. På grund av att den här delen av torget har ett flertal svagheter i utformningen innebär det att del D saknar ett tydligt samband till resten av torgets delar.

Generellt har torget utspridda, skilda funktioner och för lite upplevelser. Det är en problematik med att det går en väg som delar torget i två delar, då detta förhindrar känslan av torget upplevs som en enhetlig plats. Genom att ge en tydligare identitet till torget med sammanhängande detaljer och upplevelser som för de olika delar samman kan Stora torget förmodligen bli en mer självklar plats att vistas på och som bjuder in till aktivitet och möten.

Figur 19. Bilden visar hur ett torg kan vara flexibelt. På sommaren används ytan för fontäner, på vinter kan ytan exempelvis användas för marknader. Foto: Frosch Ferienhäuser 2018, Polen.

Styrkor och svagheter

Del A

- » Styrkor: Tydlig funktion med uteservering som skapar möten, solbelyst och behagligt klimat på platsen.
- » Svagheter: Få estetiska element, behov av fler blandade funktioner som exempelvis funktioner under flera tider på dygnet.

Del B

- » Styrkor: Flera blandade funktioner på platsen vilket drar till sig en mångfald av människor, det finns några sittplatser som skapar förutsättning för möten.
- » Svagheter: Det finns behov av fler sittplatser, det saknas estetiska element.

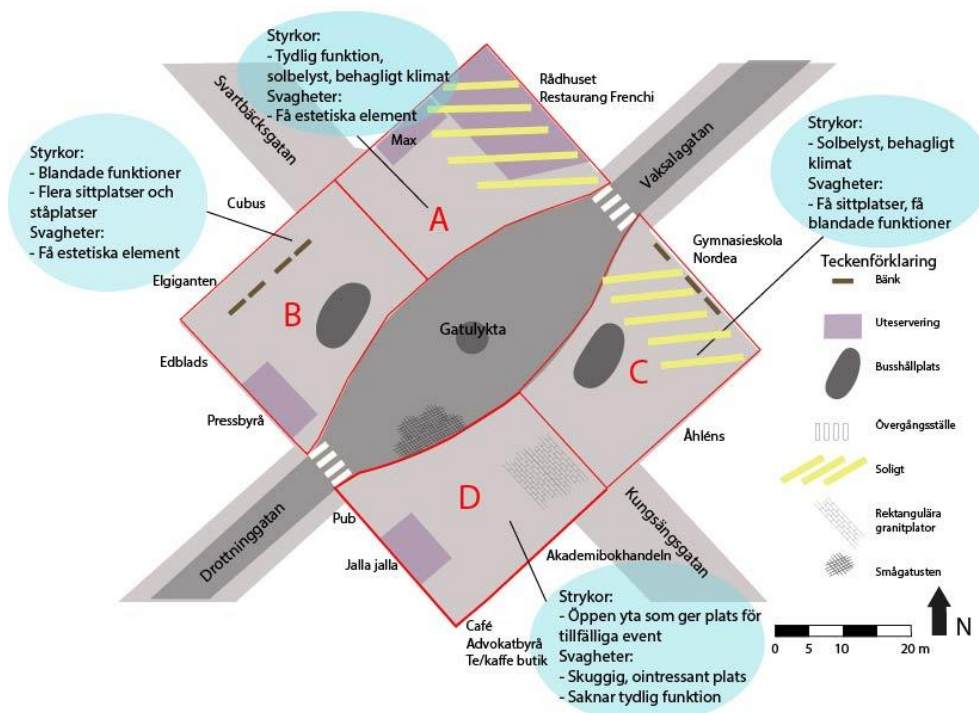
Del C

- » Styrkor: Tydlig funktion med busshållplats vilket drar till sig människor, det finns en viss attraktivitet på platsen, solbelyst och behagligt klimat.
- » Svagheter: Behov av fler sittplatser, dåligt utnyttjande av det behagliga klimatet, få blandade funktioner.

Del D

- » Styrkor: Stor öppen yta som har potential att användas vid olika typer av evenemang, det finns en uteservering som skapar förutsättning för människor att vistas på platsen under en längre tid.
- » Svagheter: Lite attraktivitet och upplevelsevärde på platsen, skuggigt läge, avsaknad av tydlig funktion, inga sittplatser vilket gör platsen otillgänglig för människor att vistas på.

Plan över styrkor och svagheter

Figur 20. Plan som visar de olika delarnas styrkor och svagheter ur aspekten vad som främjar möten mellan människor. Illustration gjort utifrån karta hämtad från © Uppsala kommun år 2018.

Diskussion

I diskussionen förklaras och diskuteras resultatets betydelse mer ingående. Det sker en reflektion kring val av metod och arbetets struktur. Resultatet från observationen och dess koppling till faktorerna jämförs med delar av den tidigare forskningen som har gjorts.

Metod

Observationen var en av de metoderna som tog stor del av arbetet, därför är det relevant att göra en ingående diskussion om utförande och kring val av metod.

Litteraturoversikt

Litteraturoversikten gav en bra grund och förståelse för ämnet. Genom avgränsning och urval av relevanta faktorer kunde vi fördjupa oss i väsentliga delar inom ämnet. Det betyder däremot att vi möjligen har valt bort faktorer som också kan ha en påverkande roll för hur torget används som mötesplats. Observationen och resultatet kunde förmodligen sett annorlunda ut om flera faktorer hade inkluderats. Genomförandet av observationen och analysen underlättades och tydliggjordes däremot genom att vi konsekvent följde mallen av de utvalda faktorerna.

Inventering

Inventeringen gav en bra inblick och förståelse för torgets fysiska förutsättningar. Torget inventerades däremot endast under en dag, vilket kan leda till felkällor i undersökningen. Efter inventeringstillfället tillkom sommarblommor på torget. Vilka element som finns på platsen beror därför på vilken dag och årstid det är. Exempelvis finns bara uteserveringarna under en viss del av året. Resultatet måste därför tolkas med hänsyn till att torget förändras med årstiderna.

Observation

Observationen gav en djup förståelse för hur torget fungerar som en mötesplats. Det var enkelt att utföra observationen eftersom att vi delade in torget i fyra delar. Om observationen hade genomförts på en för stor yta finns det risk att missa eventuella detaljer, beteenden eller möten.

Det var en utmaning att göra observationsschemat och utföra observationen. Det underlättade att göra en testobservation för att testa vårt observationsschema och upptäcka om något behövde korrigeras. Ingen av oss hade tidigare erfarenhet av en observation och kunskap kring hur en observation ska utföras. Därför kan eventuella felkällor förekomma, då vi exempelvis kan ha missat att registrera vissa aktiviteter. Eftersom observationen är baserad från en subjektiv tolkning av möten och händelser kan det också bidra till felkällor, detta är något som Bryman (2008) betonar som väsentligt att beakta (Bryman 2008, ss 262- 280).

En felkälla som kan påverka resultatet är vilken dag som observationen utfördes. I detta fall har väderförhållanden, årstid, val av dag och tidpunkt på dagen viss påverkan. Observationen utfördes endast under en dag och under goda förhållanden, då det var sol med behaglig temperatur. Under i stort sett hela dagen fanns ett ständigt flöde av människor på torget. Det finns olika sätt att utföra en observation på, därför var det viktigt att ta hänsyn till val av observation vi använt oss av när vi tolkade resultatet. Om vi exempelvis hade utfört flera observationer under flera dagar kan det givit oss ett annat resultat. (Bryman 2008, ss 262-280)

Avgränsning och alternativa metoder

Litteraturen gav en bra grund och kompletterade observationen och analysen väl. Genom att resultatet består av både en teoretisk del i form av litteraturoversikt och en praktisk del genom observationer fick vi bra underlag inom ämnet. Avgränsningen till att undersöka några utvalda faktorer gjorde att vi kunde fördjupa oss och observera detaljer. Det krävs däremot ett betydligt bredare perspektiv inom ämnet för att få en rättvis bild för hur torget används som mötesplats. Vi anser att avgränsningen var lämplig för tidsramen av arbetet.

Alternativa metoder som intervjuer och ett gestaltungsförslag valdes bort för att kunna undersöka människors faktiska beteende. Ett problem med intervjuer är att respondenternas svar kan skilja sig från hur de verkligen beter sig (Bryman 2008, s 263).

Den övervägande delen av arbetet var att undersöka hur torget fungerar som mötesplats, därför bedömdes det inte vara relevant att utföra en gestaltning över platsen. Ett detaljerat gestaltungsarbete är tidskrävande och därför var det inte rimligt att välja det som en metod. Vi gjorde istället en plan över Stora torgets styrkor och svagheter för att få en bättre förståelse för hur Stora torget fungerar som mötesplats idag.

Resultat

I resultatdiskussionen diskuteras hur faktorerna har ett samband till en offentlig plats användning för möten, i det här fallet Stora torget. Hur stora torget fungerar som en mötesplats diskuteras sedan mer ingående och vilka omständigheter som påverkar resultatet.

Faktorer som påverkar möten

Syftet med uppsatsen var att undersöka sambandet mellan utformningen av den fysiska miljön och möten mellan människor. Genom litteraturöversikt kunde vi redogöra för viktiga faktorer som har en påverkan på det sociala livet på offentliga platser. Observationen som sedan gjordes visade hur alla dessa faktorer har någon sorts påverkan på hur möten och social interaktion mellan människor sker i ett stadsrum, i det här fallet på Stora torget i Uppsala. Varje faktor har däremot olika stor betydelse för hur möten och social interaktion sker och i många fall har dessa faktorer ett samband till varandra. Det betyder att det sällan endast är en faktor som har en påverkan på det sociala beteendet, faktorerna är ofta kopplade samman och beroende av varandra. På de delar av Stora torget som hade hög frekvens av möten och variation av aktiviteter hade flera av faktorerna tillsammans en inverkan, där det istället var en frånvaro av möten och händelser var det flera av faktorerna som saknades. Däremot tyder resultatet på att några av faktorerna har en mer betydande roll för att möten sker jämfört med andra faktorer. Utifrån observationen kan vi se hur attraktivitet, behov och funktion har en viktig roll för hur människor betar sig på en plats och hur detta sedan ger upphov till möten. Studien av Paay & Kjeldskov (2007) som visar hur människor vill ha utblick över en plats och att människor dras till andra människor var aspekter som tydligt synliggjordes i våra observationer. Att det dessutom finns en tydlig funktion, som exempelvis busshållplatser, bedömdes även som en viktig komponent för att människor ska välja att ta sig till platsen, vilket även tidigare studier visar (Bishop & Marshall 2017). Det noterades att när flera människor vistas på en plats av en tydlig anledning uppstår mänsklig aktivitet, vilket i sig ger upphov till möten.

Situationen på Stora torget

Att det redan finns ett naturligt flöde av människor som rör sig över torget skapar goda förutsättningar för att möten ska kunna ske. Däremot bör det finnas detaljer i den fysiska miljön som drar till sig uppmärksamhet och lockar människor att även stanna upp, detta kan exempelvis vara växtlighet eller konstverk. Några få dagar efter observationen la vi märke till att blomkrukor då hade lagts till på platsen. Det noterades att det gav upplevelsevärde till torget och människor stannade upp för att betrakta blommorna. Därav är estetiska tillägg på en plats förmodligen en viktig komponent för att en plats ska få upplevelsevärde. Eftersom det här tillägget skedde efter observationen genomfördes kunde vi inte beakta detta i resultatet. Troligen hade antalet möten ökat i antal om blomkrukorna hade funnits på platsen under observationstillfället.

Stora torget i Uppsala har speciella förutsättningar med trafik som korsar torget. Trafik är något som både Gehl (2010) och Khan m.fl. (2015) beskriver som en faktor som till hög grad påverkar tryggheten på en plats. Vägen påverkar även tillgängligheten på platsen. Det är svårt att röra sig obehindrat över torget, framförallt för funktionshindrade. Resultatet hade sannolikt sett annorlunda ut om

vägen som korsar torget hade varit borttagen, en större yta hade varit disponerad för fotgängare och till vistelse. Om Stora torgets yta helt och hållet hade varit ämnad till fotgängare hade det ur ett perspektiv troligen bidragit till att vara en mer social plats. Det hade varit en trygg yta där det hade funnits mer utrymme för spontana aktiviteter och upplevelser. Utifrån resultatet anser vi att ett torg ska ha möjlighet till flexibel användning för exempelvis evenemang, kulturliv och möten under flera tider på året, vilket vägen till viss del förhindrar. Flexibel användning av torg är dessutom något som går i linje med Uppsalas innerstadsstrategi (2016). Ur en annan synvinkel behöver det däremot inte endast vara en negativ påverkan att busstrafiken rör sig över torget, vägen är en del av Uppsalas övergripande stadsstruktur och sätter därmed Stora torget i ett sammanhang. Busslinjerna som går över Stora torget innebär att människor från olika delar av staden tar sig till torget och möts och vistas där.

Slutsats

Utifrån resultatet kan vi dra slutsatsen att offentliga rum som Stora torget har en påverkan på hur möten sker mellan människor i en stad. Den fysiska miljön kan både uppmuntra och hindra människor från att vistas i ett stadsrum. Platser som har ett stort flöde av människor bör inte endast fungera som en passage utan även bjuda in till vistelse, vilket i sig främjar möten. Däremot kan möten mellan människor ske på många olika sätt, det är därför viktigt att offentliga platser främjar en variation av möten mellan en mångfald av människor. Hur stort antal möten som sker på en plats är förmodligen inte det mest väsentliga, det som har stor betydelse är att alla människor, oavsett ålder, kön och etnicitet, kan känna sig inkluderade att vistas och mötas på offentliga platser. Genom det här arbetet går det att se hur framförallt mångfunktionalitet skapar förutsättningar för att en mångfald av människor vistas och möts i stadens offentliga rum. Den uppfattningen går även i linje med Uppsala kommuns vision om att skapa flexibla, mångfunktionella torg där människan är i fokus vilket skapar en levande stad (Uppsala kommun 2016). Då de offentliga rummen kan bidra till integration och gemenskap så kan det förmodligen leda till social hållbarhet i våra städer.

Vidare funderingar

Genom det här arbetet öppnar nya funderingar upp sig kring ämnet. Vad som framförallt går att konstatera är att forskningen bör uppdateras om hur offentliga platser har en påverkan på människors sociala liv. Idag har de offentliga rummen en stor betydelse och användning i människors vardag. Enligt Statistiska centralbyrån (2013) kommer urbaniseringen fortsätta öka och offentliga platser blir därmed en viktig komponent i skapandet av social hållbarhet i städer. Ökad kunskap och forskning kring det här ämnet är därför betydelsefullt för framtiden. Att Gehl länge har varit och är fortfarande ett av de dominerande namnen som skrivit om ämnet talar för att det finns behov av mer uppdaterad kunskap kring detta område inom landskapsarkitektur. Det är betydelsefullt för att underlätta landskapsarkitekternas arbete i skapandet av stadens offentliga rum. Vidare frågor som går att ställa för framtida forskning är vilka sorts platser i staden som

framförallt är betydelsefulla för människors vardagliga, sociala liv? Hur kan offentliga rum bli mer inkluderade för alla i samhället?

Referenser

- Bergold, C. E (1989). *Uppsala stads historia VI:9, Uppsala. Stadsbyggnade 1900-1960*. Uppsala: Uppsala kommun genom dess historiekommitté.
- Bryman, A. (2008) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 2:1, ss 262-280
Malmö: Liber AB.
- Bishop, K & Marshall, N (2017). Social Interactions and the Quality of Urban Public Space. *Encyclopedia of Sustainable Technologies*, (2), ss. 63- 70. DOI: 10.1016/B978-0-12-409548-9.10177-0
- Berglund, U & Jergeby, U (1998). *Stadsrum människorum- att planera för livet mellan husen*. Stockholm: Byggnadsrådet
- Bernardo, F & Palma-Oliveira, J-M. (2016). Urban neighbourhoods and intergroup relations: The importance of place identity. *Journal of Environmental Psychology*. 45, ss 239- 251. DOI: 10.1016/j.jenvp.2016.01.010
- Carmona, M., Tiesdell, S., Heath, T. & Oc, T (2010). *Public Places - Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design - Second Edition*. New York: Routledge.
- Carr, S; Francis, M; Rivilin, LG; Stone, AM (1992) *Public Space*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Galvis, Juan P (2017). Planning for Urban Life: Equality, order and exclusion in Bogota's lively public spaces., *Journal of Latin American Geography* 16(3): 83-105. DOI: 10.1353/lag.2017.0046.
- Gehl, J (2010). *Cities for People*. Washington DC: ISLAND Press
- Möller, T. & Norman, H (2002). *Uppsala stads historia XI, Nittonhundratalets Uppsala*. Uppsala: Uppsala kommun genom dess historiekommitté.
- Khan, T; Khder, M & Mousavi, S (2015). Impact of Street's Physical Elements on Walkability: a Case of Mawlawi Street in Sulaymaniyah, Iraq. *International journal of built environment and sustainability*, 3(1)/2016, ss. 18-26. DOI: 10.11113/ijbes.v3.n1.106
- Kylén, J (2004). *Att få svar: intervju, enkät, observation*. Stockholm: Bonnier Utbildning.
- Mondada, L (2008). Emergent focused interactions in public places: A systematic analysis of the multimodal achievement of a common interactional space. *Journal of Pragmatics*, 41 (2009) ss. 1977–1997.
DOI:10.1016/j.pragma.2008.09.019
- Paay, J. & Kjeldskov, J (2007). Understanding Situated Social Interactions: A Case Study of Public Places in the City. *Computer Supported Cooperative Work* (2008) 17:275–290. DOI 10.1007/s10606-007-9072-1
- Psykologiguiden (2018). [Elektronisk] *Psykologilexikon*. Tillgänglig: <https://www.psykologiguiden.se/psykologilexikon/?Lookup=social%20interaktion> [2018-05-04]
- Relph, E (1976). *Place and placelessness*. London: Pion.
- Statistiska centralbyrån (2014). [Elektronisk] *Två personer i snitthushållet*. Tillgänglig: https://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Tva-personer-i-snitthushallet/ [2018-04-04]
- Statistiska centralbyrån (2013). [Elektronisk] *Världens städer växer allt snabbare*. Tillgänglig: https://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Varldens-stader-vaxer-allt-snabbare/ [2018-04-04]
- Salinas, N. (1999) Urban space and its information field. *Journal of Urban Design*, 4:1, ss 29-49, DOI: 10.1080/13574809908724437

- Uppsala kommun (2016). [Elektronisk] *Stadsliv i mänsklig skala. Uppsalas innerstadsstrategi. Samrådshandling*. Tillgänglig: <https://www.uppsala.se/organisation-och-styrning/publikationer/uppsalas-innerstadsstrategi/> [2018-04-16]
- Uppsala kommun (2010). [Elektronisk] *Vision för Uppsalas paradgata - ett stadsförnyelseprojekt för stråket Drottninggatan/Vaksalagatan*. Tillgänglig: https://bygg.uppsala.se/contentassets/19cff65c9a3e4b18b6238c1099fb74b7/godkant_visiondok_paradgatan_hela.pdf [2018-04-16]
- Whyte, W.H. (1980). *The Social Life of Small Urban Spaces*. Washington DC: Conservation Foundation.